

การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมหมู่บ้านคีรีวงกตอำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี
Cultural Landscape Management of Keereewongkot Village, Nayoong District,
Udon Thani Province

ณัฐชัย เอกนราจินดาวัตน์¹, อีรารัตน์ อำนาจเจริญ² และ ศุภกานต์ โสภภาพร³
Nattachai Aeknarajindawut¹, Teerarat Amnartcharoen² and Suphakarn Sopaporn³

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ศูนย์การศึกษาจังหวัดอุดรธานี^{1,2,3}
Suan Sunandha Rajabhat University Udon Thani Education Center, Thailand^{1,2,3}
E-mail: Nattachai.ae@ssru.ac.th¹, Teerarat.am@ssru.ac.th², Suphakarn.so@ssru.ac.th³

Received: 2023-12-14; Revised: 2023-12-27; Accepted: 2023-12-28

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาฐานทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านคีรีวงกต 2) ศึกษาการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมหมู่บ้านคีรีวงกต อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี และ 3) เสนอการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวหมู่บ้านคีรีวงกต อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้แทนชุมชนท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว จังหวัดอุดรธานี จำนวน 11 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) บ้านคีรีวงกตเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ให้บริการที่พักค้างแรมแก่นักท่องเที่ยวทั้งแบบโฮมสเตย์และกางเต็นท์ในหมู่บ้าน พานั่งรถชิง ชมธรรมชาติ ตามคู่วิถีชีวิตชาวไร่ ชาวนา ชมน้ำตก ทานข้าวป่า และเก็บภาพจากจุดชมวิวแม่น้ำโขงบนยอดเขา 2) การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมหมู่บ้านคีรีวงกตเป็นจัดการเพื่อให้เกิดความเหมาะสมระหว่างวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและสมาชิกในหมู่บ้านร่วมมือกันบริหารจัดการด้านที่พักและกิจกรรมท่องเที่ยว และ 3) แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ (1) การอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นการช่วยให้ชาวบ้านเกิดจิตสำนึกรักบ้านเกิดและร่วมกันอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่นสืบต่อไป (2) การกระจายรายได้สู่ชุมชน เป็นการช่วยชาวบ้านได้มีชีวิตที่พัฒนาขึ้นมาอยู่ดีมีสุขและอาศัยอยู่ในบ้านเกิดของตนเอง ไม่ต้องออกไปทำงานในเมือง และ (3) การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม เป็นการนำเสนอให้ชาวบ้านเกิดความเข้าใจ และให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาคต่าง ๆ เพื่อการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม, หมู่บ้านคีรีวงกต, อุดรธานี

Abstract

This article aimed 1) to study the resource base of tourist attractions of Keereewongkot Village 2) to study cultural landscape management in Keereewongkot Village, Na Yung District,

Udon Thani Province 3) to propose cultural landscape management for tourism in Keereewongkot Village, Na Yung District, Udon Thani Province. The research model is Qualitative research that uses the concept of cultural landscape. Interpretation planning and management and related research as a research framework. The main research areas are Keereewongkot Village, Na Yung District, Udon Thani Province local community sample local community representatives and entrepreneurs, including the Udon Thani Tourism Business Association of 11 people and 400 tourists. The research instrument used was the In-depth Interview.

The results showed that 1) Keereewongkot Village is an ecotourism village. Providing overnight accommodations for tourists in both homestay and tent camping in the village. Take a ride in a fast car, see nature, follow the way of life of farmers and hill tribes, see the waterfall, eat wild rice, and take pictures from the Mekong River viewpoint on the mountaintop, 2) The management of the cultural landscape of Keereewongkot Village is managed to achieve the appropriateness between the culture and the environment. Receive cooperation from government agencies The private sector and village members work together to manage accommodations and tourist activities. 3) Guidelines for managing cultural landscapes consist of 3 parts: (1) nature conservation. It helps the villagers to develop a sense of love for their hometown and to work together for nature conservation and local culture sustainably, (2) distributing income to the community. It is to help villagers have a developed life that is happy and living in their hometown without having to go out to work in the big city and (3) manage the cultural landscape. It is a presentation for villagers to understand and cooperate with various government agencies for sustainable management of the cultural landscape.

Keywords: Cultural Landscape Management, Keereewongkot Village, Udon Thani

บทนำ

การท่องเที่ยว นับเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่ได้นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันและยุโรป ที่ต่างสนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในประเทศนั้น โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียและแอฟริกา รวมถึงชื่อของที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรมผลงานฝีมือที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในประเทศนั้น การท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวเราเรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว, 2556)

การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ ศาสตร์และศิลป์แห่งการดำเนินการต่อทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ได้กระทำกับสภาพแวดล้อมภูมิประเทศ ซึ่งได้สร้างความเจริญรุ่งเรืองต่อสังคมมนุษย์ หรือการดำเนินการรื้อกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับพัฒนาการสังคมมนุษย์ สิ่งที่ต้องจัดการคือ การป้องกันไม่ให้เปลี่ยนแปลงเร็ว และไม่ให้เกิดเปลี่ยนแปลงทั้งหมด แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงค่อยเป็นค่อยไป และเปลี่ยนได้เฉพาะบางบริเวณที่ยอมให้เปลี่ยนได้ และยอมได้มากน้อยเพียงใดอย่างไรเท่านั้น สำหรับภูมิทัศน์วัฒนธรรมในปัจจุบันของไทย เป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงของการเพิ่มขึ้น และการย้ายถิ่นฐานของประชากร และการพัฒนาทางเศรษฐกิจในช่วงกว่าสองศตวรรษที่ผ่านมา ตามนโยบายของรัฐและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งทำให้สภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปทั้งในสังคมเมือง และในสังคมชนบท ซึ่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมในไทย ยังไม่ได้รับความสนใจและเอาใจใส่จากภาครัฐเท่าที่ควร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ให้ความสนใจสถาปัตยกรรมและแหล่งโบราณคดีมากกว่า การให้คำจำกัดความและการตีความของภูมิทัศน์วัฒนธรรม ยังมีความคลาดเคลื่อนอยู่มาก และยังถูกนำมาใช้แบบไม่มีมิติ ไม่มีแนวความคิดในบริบทของท้องถิ่น

นิยามความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้ถูกเขียน และให้คำจำกัดความต่าง ๆ มากมาย ขึ้นอยู่กับว่าเราจะมีพื้นฐานมีความรู้ ความเข้าใจในภูมิทัศน์วัฒนธรรมมากน้อยสักเพียงไหน แต่หลักการส่วนใหญ่ก็จะมีคุณสมบัติคล้องและใกล้เคียงกัน ซึ่งสามารถสรุปความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้ดังนี้ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมคือทุกสิ่งทุกอย่างทั้งทางรูปธรรมและนามธรรมอันเป็นสิ่งที่ผู้คนในกลุ่มถือร่วมกัน (ค่านิยม) และได้กระทำต่อสภาพแวดล้อมภูมิประเทศ เพื่อสร้างความเจริญงอกงาม และพัฒนาสังคมของมนุษย์ เป็นพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ประกอบด้วยแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ อันมีความเกี่ยวเนื่องกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และมีคุณค่าทางด้านความงาม ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแสดงให้เห็นถึงต้นกำเนิดและพัฒนาการของสังคมหนึ่ง ๆ ผ่านทางลักษณะทางกายภาพและการใช้งานของพื้นที่ เป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานกันระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ โดยแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์และการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ผ่านกาลเวลามาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งทำให้เห็นได้ว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นผลของความสัมพันธ์หรือการกระทำต่อกัน ระหว่างวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมภูมิศาสตร์ โดยสะท้อนถึงพัฒนาการของสังคมหรือชุมชนนั้น จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ผ่านทางลักษณะกายภาพของพื้นที่ในสังคมหรือชุมชนนั้น (ศิริภา ขาวผ่องอำไพ, 2561)

อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี นอกจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ อาทิ วัดป่าภูก้อน วัดป่านาคำน้อย แหล่งธรรมะ มีน้ำตกยูงทอง ที่อุทยานนายูง-น้ำโสม และน้ำตกที่สวยงามอีกหลายแห่งแล้ว ช่วงฤดูหนาวในแต่ละปี อำเภอนายูง มีอุณหภูมิต่ำสุด 5-10 องศาโดยเฉพาะที่บ้านศรีวังเกต ชุมชนในโอบกอดแห่งขุนเขา แหล่งปลูกสตอเบอรี่แปลงใหญ่ สวนดอกไม้เมืองหนาว เหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนตากอากาศ และเที่ยวชมธรรมชาติในช่วงที่อากาศหนาวเย็น สำหรับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอนายูง ซึ่งมีพื้นที่เป็นภูเขาสลับซับซ้อน มีธรรมชาติสวยงาม มีวัดป่าภูก้อนที่มีชื่อเสียง และอุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม ในปีที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอนายูงเป็นจำนวนมาก สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่เป็นจำนวนมากเช่นกัน นอกจากนี้อำเภอยังได้ส่งเสริมให้เกษตรกรทำการปลูกกาแฟอาราบิก้าและพืชเมืองหนาว โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกาแฟนายูง พร้อมตั้งโรงงานแปรรูปกาแฟ ผลิตภัณฑ์กาแฟอาราบิก้าและโรบัสต้า

ในรูปแบบกาแฟควัดแบรนด์ “กาแฟนายุง Nayung’s Coffee” เพื่อเป็นสินค้า OTOP ของจังหวัดอุดรธานี อีกทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่หน่วยงาน สถานศึกษาและผู้สนใจ ได้มาเยี่ยมชมการปลูกและการผลิตกาแฟนายุงในพื้นที่ โดยมีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในงาน “เทศกาลวันสตอเบอรี่และกาแฟนายุง ประจำปี ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เลือกชม เลือกซื้อทั้งผลไม้ กาแฟ หรือสินค้าชุมชนเป็นของฝากอีกด้วย (รัมภากัด ฤกษ์วิระวัฒนา และคณะ, 2565)

ทั้งนี้หมู่บ้านศิรีวงกต เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ อยู่ใจกลางหุบเขา ตั้งอยู่ที่ตำบลนาแค อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี ห่างจากตัวเมืองประมาณ 140 กิโลเมตร ติดกับ อ.ปากชม จ.เลย และอ.สังขม จ.หนองคาย โอบล้อมด้วยภูเขาสูง 3 กลุ่ม ทั้งภูหมอบัว-ภูมีด-ภูหลวง ในช่วงฤดูหนาวมีอุณหภูมิวัดได้ต่ำสุด 5-10 องศาเซลเซียส หน่วยงานรัฐส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแห่งใหม่ของจังหวัด ชูโลเคชั่นอยู่กลางหุบเขาพื้นที่รอยต่อ 3 จังหวัดเลย หนองคาย อุดรธานี ภูมิอากาศเย็นสบายเหมาะปลูกพืชเมืองหนาว บรรยากาศตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ในจังหวัด ซึ่งหมู่บ้านศิรีวงกต ตำบลนาแค อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี ที่ททท.และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีธรรมชาติที่สวยงาม มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวจำนวนมากไม่ต่างแหล่งท่องเที่ยวอื่นในจังหวัดอุดรธานี ในพื้นที่ มีที่พักแบบโฮมสเตย์และแบบรีสอร์ท ชมธรรมชาติที่ล้อมรอบด้วยทิวเขาและม่านหมอก พร้อมรับรุ่งอรุณ พานั่งรถชิงชมธรรมชาติตามวิถีชีวิตชาวไร่ ชาวนา ชมน้ำตกห้วยช้างพราย ทานข้าวป่า และเก็บภาพจากจุดวิวดูแม่น้ำโขงบนยอดเขา (บันทึกคนขี่เที่ยว, 2559)

บทความวิจัยนี้นำเสนอ การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวสีเขียว กรณีศึกษา หมู่บ้านศิรีวงกต ตำบลนาแค อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี โดยการนำแนวคิดการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญในเรื่องการจัดการอนุรักษ์พัฒนาและสื่อความหมาย ที่เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนให้แก่พื้นที่แห่งนี้สามารถอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น โดยเป็นการเสนอแนะในรูปแบบด้านการจัดการให้กับชุมชนซึ่งมีการคำนึงถึงด้านสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมดั้งเดิมที่จะเอื้อประโยชน์แก่กันและกันภายในอนาคตข้างหน้า

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาฐานทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านศิรีวงกต
2. เพื่อศึกษาการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมหมู่บ้านศิรีวงกต อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อนำเสนอการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวหมู่บ้านศิรีวงกต อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี

การทบทวนวรรณกรรม

ภูมิทัศน์วัฒนธรรม

सरค์ वेस्สุนทรเทพ และ ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล, (2557) ได้ให้ความหมายภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ การกระทำของมนุษย์ที่ปรากฏร่องรอยลงบนภูมิทัศน์ ที่ตั้งใจ และไม่ตั้งใจ ซึ่งเป็นผลจากทั้ง ด้านเศรษฐกิจ

สังคม รวมถึงด้านกายภาพและได้รับการพัฒนาผ่านกาลเวลาจนปรากฏเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ กลายเป็นคุณค่า เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการบริหารจัดการ และเป็นแบบอย่างในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การจัดประเภทภูมิทัศน์วัฒนธรรมดังกล่าวอาจได้รับอิทธิพลด้านแนวคิดมาจากองค์การระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (International Union for Conservation of Nature: IUCN) ในการอนุรักษ์ความสมบูรณ์และความหลากหลายของธรรมชาติเพื่อให้อุ่นใจได้ว่าการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเหมาะสม และมีความยั่งยืนในเชิงนิเวศโดยเน้นการจัดพื้นที่ให้เป็นพื้นที่ที่ได้รับการคุ้มครอง (protected area) ซึ่งเน้นพื้นที่ทางธรรมชาติ อันได้แก่พื้นดินชายฝั่งทะเล ทะเล อันแสดงออกถึงสัมพันธ์ภาพของมนุษย์และธรรมชาติในเวลาที่ต่อเนื่องกันจนทำให้พื้นที่นั้น ๆ มีลักษณะเฉพาะ ถึงพร้อมด้วยคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ นิเวศและวัฒนธรรม ที่มักจะมาพร้อมกับความหลากหลายทางชีวภาพ (IUCN, 1994) จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการศึกษาขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) เป็นผู้มีความสำคัญในการขึ้นทะเบียนมรดกโลก มักเน้นย้ำและให้ความสำคัญต่อมนุษย์และผลิตผลของมนุษย์อันได้แก่ วัฒนธรรม และเพิ่มมิติการใช้มนุษย์เป็นศูนย์กลางในการประเมินคุณค่าภูมิทัศน์วัฒนธรรม ในขณะที่องค์การระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (IUCN) ได้ให้ความสำคัญต่อธรรมชาติมากกว่าเห็นได้จากการให้ความสำคัญต่อพื้นที่ที่ได้รับการคุ้มครอง โดยมองว่ามนุษย์เป็นผลิตผลจากธรรมชาติ ที่จำเป็นต้องดูแลและรับผิดชอบธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม ยังมีบางหน่วยงานเช่นศูนย์บริการสวนสาธารณะแห่งชาติ ประเทศสหรัฐอเมริกา (Sofronis & Birnbaum, 1994) ได้ผสมผสานแนวคิดทั้งสองและได้นิยามภูมิทัศน์วัฒนธรรมบนสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของสังคมอเมริกันไว้ว่าเป็นพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่รวมถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรมและธรรมชาติสัตว์ป่า สัตว์เลี้ยง ที่มีความเกี่ยวพันกันกับเหตุการณ์ กิจกรรมหรือบุคคลทางประวัติศาสตร์ ที่แสดงออกซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรมหรือสุนทรีย์และสะท้อนความสัมพันธ์กับธรรมชาติ สามารถสรุปได้ว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ พื้นที่ที่ได้มีการนิยามหรือยอมรับว่าเป็นพื้นที่เด่นทางภูมิศาสตร์ หรือทรัพย์สินที่เป็นตัวแทนของธรรมชาติและผลงานของมนุษย์ที่มีลักษณะเด่น มีการปรับปรุงและพัฒนาขึ้นระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรม เป็นภูมิทัศน์ที่เกิดจากการตั้งใจของมนุษย์ที่กระทำด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจทำ และมีความเชื่อมโยงกับคุณค่าทางศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การปกครอง สังคมกับองค์ประกอบทางธรรมชาติ

แนวคิดการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงวัฒนธรรมและคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 2549, (อ้างถึงใน ภาสกร คำภูแสน, 2552) กล่าวว่า แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมมีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับลักษณะของพื้นที่ความต้องการใช้สอยร่วมสมัยและคุณค่าในแต่ละด้าน ด้านของพื้นที่ โดยในการจัดการอาจไม่ได้ใช้แค่แนวทางเดียว แต่จะต้องประยุกต์หลายแนวทางเข้าด้วยกัน ซึ่งสามารถแบ่งแนวทางการจัดการและการอนุรักษ์ได้หลายแนวทาง ประกอบด้วย การดูแลรักษา การรักษาให้คงสภาพ การบูรณปฏิสังขรณ์ การสร้างชิ้นใหม่ การปรับประโยชน์ใช้สอยใหม่ และการพัฒนาและสร้างสรรค์ใหม่

รูปแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรม แบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ

1) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบชนบท มีลักษณะที่โดดเด่นคือ ผู้คนยังดำเนินชีวิตอยู่กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติเป็นหลัก มีระบบเครือญาติ เป็นลักษณะที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรม

2) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีลักษณะที่ผู้คนในชุมชนเริ่มมีการพัฒนาพื้นที่ มีการปรับใช้ความรู้เทคโนโลยี อีกทั้งมีการปรับภูมิทัศน์เพื่อสนองต่อความต้องการในการดำรงชีวิตแต่ก็ยังคงให้คุณค่าต่อระบบนิเวศธรรมชาติเดิมอยู่

3) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมือง มีลักษณะโดดเด่นคือ ชุมชนมีการขยายตัวใหญ่ขึ้นมีความซับซ้อนทั้งในแง่สังคมเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและได้ปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมเดิมที่มีอยู่เดิมจนกลายเป็นวัฒนธรรมนำภูมิทัศน์

สรุปได้ว่า การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม เป็นการจัดการด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่สังคมนั้น ๆ ทั้งลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ธรรมชาติ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างและการดำรงชีวิตของผู้คนในลักษณะนิเวศนั้น ด้วยเหตุที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นภาพที่ปรากฏตามวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องยาวนาน อีกทั้งได้สร้างความเชื่อ ศิลปะ ความงามตามรสนิยมของงานและของกลุ่ม ร่วมสร้างประเพณีเพื่อดำรงรักษาองค์ประกอบในการดำรงชีวิตไว้ต่อมาหลาย ๆ รุ่นจนกลายเป็นวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น

แนวคิดองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว

Buhalis (2000) ได้อธิบายความหมายองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว มี 6 ประการ ดังนี้

1) แหล่งท่องเที่ยว (Attractions) เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ, แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้าง สถาปัตยกรรม และการจัดกิจกรรมพิเศษ

2) การเข้าถึง (Accessibility) เช่น ระบบการคมนาคม สถานีขนส่งผู้โดยสารและยานพาหนะ

3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) เช่น ที่พัก การจัดเลี้ยง และการบริการการท่องเที่ยว

4) โปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป (Available packages) เช่น โปรแกรมการท่องเที่ยวที่ถูกเตรียมโดยคนกลางระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน

5) กิจกรรม (Activities) เช่น กิจกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างที่นักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่

6) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary services) เช่น ระบบโทรคมนาคม โรงพยาบาล ไพรชาณีย์ และธนาคาร

ข้อมูลบริบทพื้นที่หมู่บ้านคีรีวงกต ตำบลนาแค อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี

บ้านคีรีวงกต ทางราชการได้แบ่งการปกครองออกเป็น 2 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 4 บ้านคีรีวงกต ตำบลนาแค อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี และหมู่ที่ 8 บ้านคีรีวงกต ตำบลนาแค อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี คีรีวงกตคือหมู่บ้านที่อยู่ทางตอนเหนือสุดของจังหวัดอุดรธานี ทิศเหนือและทิศตะวันตกติดกับอำเภอปากชม จังหวัดเลย ทิศตะวันออกติดกับอำเภอสว่าง จังหวัดหนองคาย และเป็นหนึ่งในพื้นที่ประวัติศาสตร์อันประกอบไปด้วยซากสิม (โบสถ์ในภาคอีสาน) โบราณสถานที่ยังคงเหลือให้เห็นถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น และ “ทัพสหาย” ค่ายทหารป่าที่ยังคงหลักฐานไว้เป็นอนุสรณ์แห่งการสู้รบในอดีตของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ภาพสู้รบในอดีตจบลงแล้ว ปัจจุบันบ้านคีรีวงกตเหลือเพียงหมู่บ้านท่ามกลางธรรมชาติอันงดงาม รอบหมู่บ้าน

โอบล้อมด้วยทิวเขาเขียวชอุ่มของอุทยานแห่งชาติน้ำโสมนาญ ดังนั้นน้ำตกและลำห้วยหลายสายที่หล่อเลี้ยงเพิ่มความชุ่มชื้นแก่แผ่นดินและพืชพันธุ์การเกษตรนานาชนิด ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านศรีวังกต

นอกจากการทำเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง บ้านศรีวังกตยังเปิดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และให้บริการที่พักค้างแรมแก่นักท่องเที่ยวทั้งแบบโฮมสเตย์และกางเต็นท์ในหมู่บ้าน โดยมีสมาชิกในหมู่บ้านร่วมมือกันบริหารจัดการด้านที่พักและกิจกรรมท่องเที่ยว และมีการชมทะเลหมอกท่ามกลางพื้นที่ที่เป็นขุนเขา การชมและเพลิดเพลินกับการเล่นน้ำที่น้ำตกห้วยช้างพลายและห้วยปางที่สามารถเที่ยวได้ตลอดทั้งปี การชมวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านศรีวังกต ชมและชิมสวนเกษตรปลอดสาร ทั้งผลไม้ตามฤดูกาล เช่น เงาะกล้วย มะขามหวาน ลิ้นจี่ สตรอเบอร์รี่ และพืชเศรษฐกิจทั้งข้าว ลูกเดือย ยางพารา มันสำปะหลัง

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ ตัวแทนชุมชนท้องถิ่น หมู่ที่ 4 หมู่บ้านศรีวังกต ตำบลนาแค อำเภอนาญ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 8 ราย และผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว จังหวัดอุดรธานี จำนวน 3 ราย รวมเป็น 11 ราย ใช้การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง

เครื่องมือในการวิจัย

คณะผู้ศึกษาเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้รวบรวมเอกสารประเภทบทความและหนังสือที่เกี่ยวข้องการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ภูมิศึกษา หมู่บ้านศรีวังกต ตำบลนาแค อำเภอนาญ จังหวัดอุดรธานี โดยสามารถค้นหาข้อมูลได้จากแหล่งข้อมูล ดังต่อไปนี้ 1) ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และ 2) ข้อมูลสารสนเทศ (Internet)

ผู้ศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยนำเอกสารจากมหาวิทยาลัยมาติดต่อกับผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4 หมู่บ้านศรีวังกต ตำบลนาแค อำเภอนาญ จังหวัดอุดรธานี เพื่อแจ้งขอสัมภาษณ์กับตัวแทนชุมชนท้องถิ่น

การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อทำการวิเคราะห์ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ทำการวิเคราะห์จากคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์โดยจัดกลุ่มประเด็นสำคัญของคำถามในแต่ละตอนที่ใช้ในการสัมภาษณ์

2. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนด

3. ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลทั้งหมดตามขอบเขตของเนื้อหา

4. นำข้อมูลที่ตรวจสอบและจัดระบบข้อมูลเป็นหมวดหมู่ทั้งหมดแล้วทำการวิเคราะห์ตามวิธีการวิจัย

เชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

1. **ฐานทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยวท่องเที่ยวของหมู่บ้านคีรีวงกต** คีรีวงกตคือหมู่บ้านที่อยู่ทางตอนเหนือสุดของจังหวัดอุดรธานี เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ อยู่ใจกลางหุบเขา พื้นที่ราบโอบล้อมด้วยภูเขาสูง 3 กลุ่ม ทั้งภูหมอบัว-ภูมิด-ภูหลวง ในช่วงฤดูหนาวมีอุณหภูมิวัดได้ต่ำสุด 5-10 องศาเซลเซียส ตั้งอยู่ที่ตำบลนาแก อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี ห่างจากตัวเมืองประมาณ 140 กิโลเมตร ทิศเหนือและทิศตะวันตกติดกับอำเภอบึงสามพัน จังหวัดเลย ทิศตะวันออกติดกับอำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดหนองคาย ในอดีตการท่องเที่ยวของหมู่บ้านคีรีวงกตได้ทำให้เกิด “ทัพสหาย” ค่ายทหารป่าที่ยังคงหลักฐานไว้เป็นอนุสรณ์แห่งการสู้รบในอดีตของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ภาพสู้รบในอดีตจบลแล้ว ปัจจุบันบ้านคีรีวงกตเหลือเพียงหมู่บ้านท่ามกลางธรรมชาติอันงดงาม รอบหมู่บ้านโอบล้อมด้วยทิวเขาเขียวขจีของอุทยานแห่งชาติน้ำโสมนายูง ต้นกำเนิดของน้ำตกและลำห้วยหลายสายที่หล่อเลี้ยงเพิ่มความชุ่มชื้นแก่แผ่นดินและพืชพันธุ์การเกษตรนานาชนิด ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านคีรีวงกต และบ้านคีรีวงกตยังเปิดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และให้บริการที่พักค้างแรมแก่นักท่องเที่ยวทั้งแบบโฮมสเตย์และกางเต็นท์ในหมู่บ้าน โดยมีสมาชิกในหมู่บ้านร่วมมือกันบริหารจัดการด้านที่พักและกิจกรรมท่องเที่ยวอีกด้วย ประกอบด้วยกิจกรรมหลักคือ พานั่งรถชิงชมธรรมชาติ ตามดูวิถีชีวิตชาวไร่ ชาวเขา ชมน้ำตกห้วยช้างพราย ทานข้าวป่า และเก็บภาพจากจุดวิวดูแม่น้ำโขงบนยอดเขา

บ้านคีรีวงกตมีสิ่งที่น่าสนใจหลายอย่างที่ถือว่าเป็นของดีมีเอกลักษณ์เฉพาะของหมู่บ้าน เช่น รถเสือภูเขา หรือ รถชิง ซึ่งเป็นยานพาหนะดัดแปลงจากภูมิปัญญาของชาวบ้านเพื่อใช้ในการเกษตรและภายหลังได้นำมาประยุกต์ใช้สำหรับการท่องเที่ยว ปุหินที่มีนิยมนำมาทำตุ๊กตาสัตว์น่ารักๆ ขอบอยู่ตามลำห้วย ซอกหินที่มีแม่น้ำไหลผ่านตลอดปีและที่สำคัญน้ำต้องบริสุทธิ์ปราศจากสารเคมี เมื่อได้ดื่มด่ำมีเส้นทางผ่านศูนย์กลาง 10 ชม. ความยาวรวม 25 – 30 ชม. รูปร่างคล้ายปูทะเล หลังแบน ตาโต สามารถหารับประทานได้ในเดือนสิงหาคม – เดือนตุลาคมนั้น เพราะนอกจากช่วงนั้นแล้วทางชุมชนจะงดเว้นการจับเพื่ออนุรักษ์ให้คงอยู่กับธรรมชาติตลอดไป การชมทะเลหมอกท่ามกลางพื้นที่ที่เป็นขุนเขา การชมและเพลิดเพลินกับการเล่นน้ำที่น้ำตกห้วยช้างพรายและห้วยปางที่สามารถเที่ยวได้ตลอดทั้งปี มีที่พักแบบโฮมสเตย์ ชมธรรมชาติที่ล้อมรอบด้วยทิวเขาและม่านหมอก การชมวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านคีรีวงกต ชมและชิมสวนเกษตรปลอดสาร ทั้งผลไม้ตามฤดูกาล เช่น เงาะ กล้วย มะขามหวาน ลิ้นจี่ สตรอเบอร์รี่ และพืชเศรษฐกิจทั้งข้าว ลูกเดือย ยางพารา มันสำปะหลัง

2. การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมหมู่บ้านคีรีวงกต อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี

การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมหมู่บ้านคีรีวงกต มีขึ้นจากแนวคิดการจัดการเพื่อให้เกิดความเหมาะสมระหว่างวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยลักษณะภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ผ่านมาในประวัติศาสตร์มีความเชื่อมโยงกับการตั้งถิ่นฐานบริเวณแหล่งน้ำตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยจังหวัดอุดรธานีในช่วงวันหยุดยาว ปีใหม่นักท่องเที่ยวแห่สัมผัสอากาศเย็น ที่หมู่บ้านคีรีวงกต อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี กันเนืองแน่น หลังหน่วยงานรัฐส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแห่งใหม่ของจังหวัด ชูโลเคชั่นอยู่กลางหุบเขาพื้นที่รอยต่อ 3 จังหวัดเลย หนองคาย อุดรธานี ภูมิอากาศเย็นสบายเหมาะปลูกพืชเมืองหนาว ทั้งนี้หมู่บ้านคีรีวงกตเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ อยู่ใจกลางหุบเขา ตั้งอยู่ที่ตำบลนาแก อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี ห่างจากตัวเมืองประมาณ 140 กิโลเมตร ติดกับ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเลย และ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดหนองคาย โอบล้อมด้วย

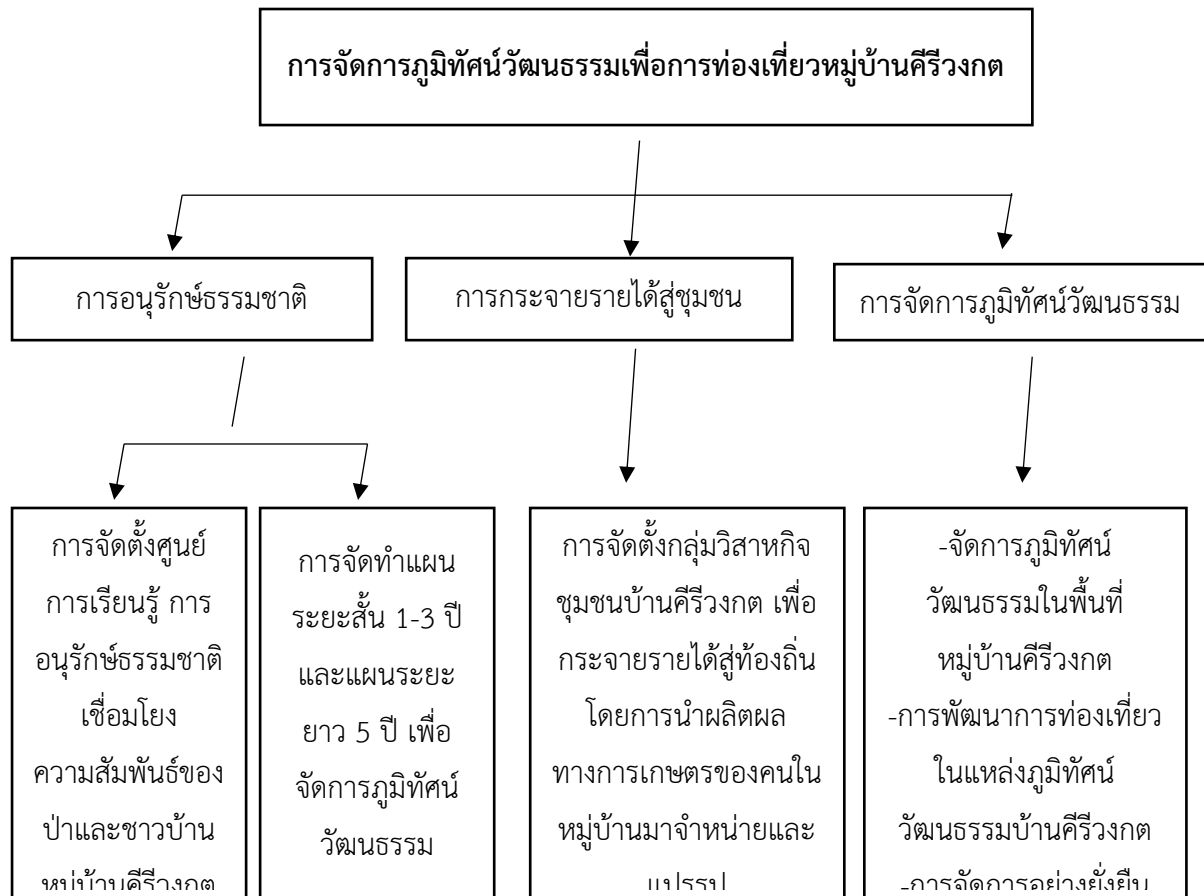
ภูเขาสูง 3 กลุ่ม ทั้งภูมอป่าหวาย-ภูมิต-ภูหลวง ในช่วงฤดูหนาวมีอุณหภูมิวัดได้ต่ำสุด 5-10 องศาเซลเซียส ในพื้นที่ มีที่พักแบบโฮมสเตย์ ชมธรรมชาติที่ล้อมรอบด้วยทิวเขาและม่านหมอก พร้อมรับรุ่งอรุณ พานั่งรถซึ่งชมธรรมชาติ ตามวิถีชีวิตชาวไร่ ชาวเขา ชมน้ำตกห้วยช้างพราย ทานข้าวป่า และเก็บภาพจากจุดวิวดูแม่น้ำโขงบนยอดเขา นอกจากนี้อำเภอเมืองยังได้ส่งเสริมให้เกษตรกรทำการปลูกกาแฟอาราบิก้า และพืชเมืองหนาว โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกาแฟนาญ พร้อมตั้งโรงงานแปรรูปกาแฟ ผลิตภัณฑ์กาแฟอาราบิก้าและโรบัสต้าในรูปแบบกาแฟคั่วบดแบรนด์ “กาแฟนาญ Nayung’s Coffee” เพื่อเป็นสินค้า OTOP ของจังหวัดอุดรธานี ทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่หน่วยงาน สถานศึกษาและผู้สนใจ มาเยี่ยมชมการปลูกและผลิตกาแฟนาญในพื้นที่ โดยมีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวนาญ ในงาน “เทศกาลวันสตรอเบอรี่และกาแฟนาญ ประจำปีในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เลือกชม เลือกซื้อทั้งผลไม้ กาแฟ หรือสินค้าชุมชนเป็นของฝากอีกด้วย

การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมหมู่บ้านศิรีวงกต อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ได้รับความร่วมมือจากภาคประชาชน หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน สมาชิกในหมู่บ้านร่วมกันบริหารจัดการด้านที่พักและกิจกรรมท่องเที่ยว ประกอบด้วย กลุ่มหน่วยงานรัฐ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี กลุ่มจักรยาน กลุ่มเจ้าของบ้านในหมู่บ้านศิรีวงกตที่ใช้เป็นที่พักแบบโฮมสเตย์ กลุ่มนักท่องเที่ยวแบบแอดเวนเจอร์ กลุ่มการเมืองท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบล และ กลุ่มสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี โรงเรียนในตัวอำเภอ นาสวม นาญ โดยให้ความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ หมู่บ้านศิรีวงกต อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิม และสิ่งแวดล้อม หมู่บ้านศิรีวงกตเปิดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวโดยสมาชิกของชุมชนร่วมกันบริหารจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน มีบริการที่พักให้เลือกในแบบพักกับเจ้าของบ้านและกางเต็นท์ รวมทั้งบริการนำเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านด้วยรถเสือภูเขา ชาวบ้านศิรีวงกตยังคงดำเนินชีวิตด้วยการประกอบอาชีพเกษตรตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินชีวิตในแบบเรียบง่าย และพร้อมต้อนรับผู้มาเยือนด้วยบรรยากาศที่เป็นมิตรและอบอุ่น

3. นำเสนอการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวหมู่บ้านศิรีวงกต อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ขั้นตอนการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมหมู่บ้านศิรีวงกต ตำบลนาแก อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

- ขั้นตอนที่ 1 การค้นคว้าข้อมูลและวิธีการเพื่อวางแผนการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม
- ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาเรียนรู้คุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรม
- ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันในอนาคต
- ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการและการประเมินโอกาสการวางแผนการจัดการ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม
- ขั้นตอนที่ 5 การระบุตัวเลือกการจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อให้ตามวัตถุประสงค์ของการจัดการ ภูมิทัศน์ วัฒนธรรม
- ขั้นตอนที่ 6 การดำเนินงานตามกลยุทธ์ของการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม
- ขั้นตอนที่ 7 การตรวจสอบและการประเมินผลและการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ 8 การแก้ไขการจัดการเชิงกลยุทธ์และการจัดการที่ยั่งยืน
จากกระบวนการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมทั้ง 8 ขั้นตอนดังกล่าวสามารถออกแบบในรูปแบบแผนผัง
ขั้นตอนการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวหมู่บ้านคีรีวงกต ดังนี้

ภาพที่ 2 แผนผังการดำเนินงานตามกลยุทธ์ของการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว กรณีศึกษา หมู่บ้านคีรีวงกต ตำบลนาแค อำเภอนาโยง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีแนวทางในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมอยู่ 3 รูปแบบ คือ เพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อการกระจายรายได้สู่ชุมชน และเพื่อการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม ซึ่งจะเน้นไปยังชุมชน ที่จะได้รับผลประโยชน์ ดังนี้ 1) มีการกระจายรายได้ในชุมชนเพิ่มมากขึ้น สามารถครอบคลุมได้ทั่วครัวเรือน 2) ชาวบ้านเกิดจิตสำนึกรักบ้านเกิดและร่วมกันอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่นสืบต่อไป 3) ชาวบ้านเกิดความเข้าใจและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาคต่าง ๆ เพื่อการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และ 4) ชาวบ้านได้มีชีวิตที่พัฒนาขึ้นมา อยู่ดีมีสุขและอาศัยอยู่ในบ้านเกิดของตนเองไม่ต้องออกไปทำงานในเมืองใหญ่ซึ่งสุดท้ายจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผล

1. ฐานทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยวท่องเที่ยวของหมู่บ้านคีรีวงกต ในทางภูมิศาสตร์และสภาพภูมิอากาศ หมู่บ้านคีรีวงกตมีทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเอกลักษณ์ ตั้งที่ตอนเหนือสุดของจังหวัดสุราษฎร์ธานี

สภาพภูมิอากาศในฤดูหนาวที่เย็นสบายเป็นจุดเด่น ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับอากาศหล่อเลี้ยงของแถบเหนือ หมู่บ้านศรีวังเกตเสนอท่องเที่ยวทางเชิงนิเวศน์ ความงดงามของธรรมชาติรอบ ๆ หมู่บ้าน รวมถึงน้ำตกห้วยช้างพรายและลำห้วยที่สวยงาม ทำให้พัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนกลายเป็นต้นแบบของการท่องเที่ยวทางเลือกเพื่อให้นักท่องเที่ยวที่ต้องการได้ เชื่อมต่อกับธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตของผู้คนอีกครั้ง พร้อม ตระหนักต่อความสำคัญของสิ่งแวดล้อม (Medeiros et al., 2021) การนำรถเสือภูเขามาปรับใช้เป็นยานพาหนะท่องเที่ยวเป็นการสร้างความเป็นเอกลักษณ์ ที่น่าสนใจที่อยู่ในน้ำตกห้วยช้างพลายได้ปูหินเพิ่มความมีเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน กิจกรรมท่องเที่ยวและการจัดการในหมู่บ้านมีกิจกรรมหลากหลาย ตั้งแต่พานั่งรถซึ่งชมวิถีชีวิตท้องถิ่น ไปจนถึงการชมน้ำตก ทานข้าวป่า และเก็บภาพที่จุดวิว การมีสมาชิกในชุมชนร่วมมือกันบริหารจัดการท่องเที่ยว และทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตท้องถิ่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของทิพสุตา พุฒจรัสและคณะ (2556) ที่ศึกษาเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนสลักคอก จังหวัดตราด ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนสลักคอกนั้นได้นำการจัดการท่องเที่ยวมาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ที่เน้นในประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจของพื้นที่ พื้นที่นี้มีลักษณะที่โดดเด่นและเหมาะสำหรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากมีทรัพยากรทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่ผสมผสานกันได้อย่างลงตัว การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนสลักคอกมีการรวมกิจกรรมการเรียนรู้ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมเข้ากับเส้นทางท่องเที่ยว ทำให้ผู้ท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์ที่เสมือนไปถึงต้นตำรับของพื้นที่ และได้รับความเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับความสำคัญทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในพื้นที่นั้น ๆ

2. กระบวนการอนุรักษ์และการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมหมู่บ้านศรีวังเกต อำเภอนาโยง จังหวัดอุดรธานี ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) คือ พื้นที่ที่ได้มีการนิยามหรือยอมรับว่าเป็นพื้นที่เด่นทางภูมิศาสตร์ หรือทรัพย์สินที่เป็นตัวแทนของธรรมชาติและผลงานของมนุษย์ที่มีลักษณะเด่น มีการปรับปรุงและพัฒนาขึ้นระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรม เป็นภูมิทัศน์ที่เกิดจากการตั้งใจของมนุษย์ที่กระทำด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจทำ และมีความเชื่อมโยงกับคุณค่าทางศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การปกครอง สังคมกับองค์ประกอบทางธรรมชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจวรรณ ปานมัน และกมลวรรณ แสงธรรมทวี (2565) ที่วิจัยเรื่องแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม ย่านตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยได้เสนอแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม ย่านตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี โดยเสนอให้มีการศึกษาเชิงลึกเพื่อหาแนวทางการดูแลรักษา เพื่อรักษาให้คงสภาพ ส่วนที่เสียหายให้ทำการบูรณะหรือให้ทำการฟื้นฟูในส่วนที่มีการสร้างขึ้นใหม่ที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่เดิม และยังสามารถปรับประโยชน์ใช้สอยโดยปรับเปลี่ยนกิจกรรมใหม่เข้าไปในพื้นที่ทางวัฒนธรรม ซึ่งแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านกายภาพนี้ สอดคล้องกับ ร่างระเบียบการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในพื้นที่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อำภา บัวระภา (2557) เรื่องภูมิทัศน์พื้นที่ถิ่นอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้กล่าวถึง การจัดการพื้นที่และบริบทโดยรอบชุมชนบ้านห้วยนาไทย การใช้พืชพรรณ และไม้พื้นถิ่นในชุมชนบ้านห้วยนาไทย บ่งบอกถึงลักษณะกายภาพของพื้นที่และระบบนิเวศภายในพื้นที่เดิม ไม้พื้นถิ่นจึงเป็นส่วนประกอบหนึ่งที่จะแสดงอัตลักษณ์ของพื้นที่ในรูปแบบที่ธรรมชาติสร้างสรรค์ขึ้นมา

3. การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวหมู่บ้านศรีวังเกต อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี มีการนำเสนอสิ่งที่สำคัญควรคำนึงถึงความพิเศษของแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่เหมือนใคร หรือเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ การมีธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ การให้ความรู้และการประสบการณ์ การสื่อความหมายช่วยให้นักท่องเที่ยวได้วัดความรู้ ความเข้าใจในคุณค่า และความสำคัญของ ทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธงคำเกิด และคณะ (2563) ศึกษาเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของ ตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชนบนฐานวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนตำบลต้นตาล เป็นกระบวนการตั้งแต่การวางแผน กำหนด เป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน รวมถึงผลลัพธ์ของการบูรณาการการทำงานร่วมกันในการจัดการการท่องเที่ยวโดย ชุมชน จากการศึกษาทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน โดยมีโครงสร้างการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานวิถี ชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนตำบลต้นตาล เป็นโครงสร้างการทำงานร่วมกันของตำบลต้นตาลที่ได้มีการกำหนด โครงสร้าง บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ โดยมีรูปแบบการทำงานที่มีลักษณะไม่ซับซ้อน และสอดคล้อง กับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2559) เรื่องแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2559-2563 เกี่ยวกับแนวคิดการสร้างชื่อ สัญลักษณ์ โลโก้ กำหนดสี คำพิเศษที่ใช้เรียกเพื่อสร้าง อัตลักษณ์พิเศษ ให้กับแหล่งท่องเที่ยวตราสัญลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว (Destination Branding) ความสำคัญของการสร้างตราสัญลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว คือ เพื่อสื่อความหมาย ในคุณค่าของแหล่ง ท่องเที่ยวเพื่อสร้างการจดจำ หากเราเปรียบเทียบแหล่งท่องเที่ยวเป็นสินค้า เราต้องการให้นักท่องเที่ยวจดจำ เราเป็นลักษณะแบบใด โดยหมู่บ้านศรีวังเกตสามารถนำพาหระ “อีดัก” ที่ใช้ในกิจกรรมการล่องแก่ง การ รับประทานอาหารกลางวันในธรรมชาติใกล้น้ำตกห้วยพาง และการชมทะเลหมอก ซึ่งเป็นกิจกรรมเด่นของการ มาท่องเที่ยวหมู่บ้านศรีวังเกต โดยนำมาสร้างเป็นสโลแกนและตราสัญลักษณ์ให้กับแหล่งท่องเที่ยวได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ควรนำผลการรวบรวมข้อมูลทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยวท่องเที่ยวของหมู่บ้านศรีวังเกต เพื่อจัดทำ สื่อประเภทต่าง ๆ เผยแพร่สู่สาธารณะชนในโอกาสต่อไป
2. ควรนำผลการศึกษากระบวนการอนุรักษ์และการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมการจัดการภูมิทัศน์ วัฒนธรรมหมู่บ้านศรีวังเกต มาปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชน
3. ควรนำผลการศึกษาการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวหมู่บ้านศรีวังเกต มาปรับใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพื่อเชื่อมโยงการพัฒนาเป็นเครือข่ายระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เพื่อให้เป็นรูปแบบแนวทางในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมแก่พื้นที่อื่น ๆ ในประเทศไทย ต่อไป

2. ควรศึกษาแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมอื่น ๆ ที่มีภูมิทัศน์วัฒนธรรมคล้ายกัน

3. ควรมีการศึกษาวิจัยด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่ของหมู่บ้านศรีวังเกต ให้ครอบคลุมทุกมิติทั้งด้านการอนุรักษ์ การส่งเสริม การท่องเที่ยว การกระจายรายได้ และด้านอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2559). *แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2559 – 2563*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2556). *แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. ค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2565, จาก <https://tourism-dan1.blogspot.com/>
- ทิพย์สุดา พุฒจรรย์ และคนอื่น. (2556). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนสลักคอก จังหวัดตราด. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 5(2), 102-117.
- ธง คำเกิด และคณะ. (2563). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- เบญจวรรณ ปานแมน และกมลวรรณ แสงธรรมทวี. (2565). แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม ย่านตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*, 12(2), 346-364.
- บันทึกคนชี้ เทียว. (2559). *ทำไมต้องไปหมู่บ้านศรีวังเกต*. ค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2565, จาก <https://www.facebook.com/khonkheetiew/photos/a.1575734142731677/1575736482731443/?type=3>
- ภาสกร คำภูแสน. (2552). *แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนแม่น้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี* (วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รัมภาภัก ฤกษ์วีระวัฒนา และคณะ. (2565). การเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อศักยภาพที่พักโฮมสเตย์หมู่บ้านศรีวังเกต จังหวัดอุดรธานี. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*, 8(1), 90-100.
- สรศักดิ์ เวสสุนทรเทพ และชัยสิทธิ์ ตำนกิตติกุล. (2557). *แนวโน้มการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมในประเทศไทย*. *RDI Suan Dusit Rajabhat University*, 10(3), 144-163.
- ศิริณา ขาวผ่องอำไพ. (2561). วิธีปฏิบัติที่ดีและความเชื่อมโยงกับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์ กรณีศึกษา: สีนามะฟาร์มสเตย์ อำเภอกาญจนาดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 26(2), 12-19.
- อำภา บัวระภา. (2557). *ภูมิทัศน์พื้นที่ถิ่นอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย*. *วารสารหน้าจั่ว (เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในมิติสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์วัฒนธรรม)*, 27(3), 45-56.

Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination in the future. *Tourism Management*, 21(1), 97-116.

International Union for Conservation of Nature (IUCN). (1994). *Guidelines for Protected Area Management Categories*. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK.

Medeiros, H. M. N. et al. (2021). Alternative Tourism and Environmental Impacts: Perception of Residents of an Extractive Reserve in the Brazilian Amazonia. Retrieved August 12, 2021, from <https://www.mdpi.com/2071-1050/13/4/2076>

Sofronis, P & Birnbaum, H. K. (1995). Mechanics of the hydrogen-dislocation-impurity interactions-I. Increasing shear modulus. *Journal of the Mechanics and Physics of Solids*, 43(1), 49-90.